

تپل محله زیر پای مشهد دواستان

یک میدان گاهی، یک محله

آرمان اورنگ

بازدید از محلات تاریخی شهرها از مسایلی است که طی سال‌های اخیر به شدت مورد توجه گروه‌های مختلف فرهنگی قرار گرفته است. در این بین بافت منطقه ثامن جزو پربازدیدترین فضاهای شهری مشهد از این منظر است. هفته گذشته جمعی از علاقه‌مندان به هویت شهر مشهد در قالب یکی از گروه‌های مشهدگردی دیداری از بخشی از بافت تاریخی منطقه ثامن داشتند. شرکت‌کنندگان در این دیدار از محله تاریخی «تپل محله» که حالا به جز یکی دو کوچه قدیمی و یک میدان گاهی رها افتاده چیزی از آن باقی نمانده و بقیه محله، چیزی به جز محوطه‌های گله به گله آسفالت شده و مسیر شارستان نیست، بازدید کردند.

خانهای که وقف طلاب شد

سومین گام این بازدید جایی در میان کوچه بهاء‌التولیه و میدان گاهی تپل محله برداشته می‌شود؛ جایی در حوالی خانه تاریخی موسوی نژاد که روزگاری نه چندان دور وقف طلاب حوزه علمیه شده و حالا چهار خانواده از طلبه‌های کشورهای مجاور در دو طرف آن سکونت دارند. حجت الاسلام ضیایی در اینجای بازدید میهمان جمع می‌شود و درباره پیشینه این بنا توضیح می‌دهد: این بنا تاریخی که از معدود بناهای تپل محله است، توسط مالک آن وقف سکونت طلاب حوزه علمیه شده و چون متولی آن مرحوم آیت‌ا... موسوی نژاد (ره) بودند، به نام ایشان در فهرست آثار ملی ثبت شده است. شرکت کنندگان در این تور آشنایی با بناهای مشهد قدیم، پس از بازدید این بنا به میدان گاهی تپل محله می‌روند؛ مکانی که پاتوق قدیمی‌های محله بوده و حالا جز یکی دو درخت کهنسال و سه چهار مغازه قدیمی از آن چیزی باقی نمانده است. جواد نوائیان رودسری توضیح می‌دهد: آنچه نباید درباره این محله فراموش کرد سؤال همیشگی درباره دلیل نام‌گذاری این محل است. روایت‌های تاریخی متعددی در این باره وجود دارد که به نظر می‌رسد عبارت «تپل محله» به معنای محله‌ای که ته پل قرار دارد و «تاپاله محله» به معنای محل جمع‌آوری سوخت حیوانی به واقعیت نزدیک‌تر است.

مشهد می‌خواند و راهنمای شرکت کنندگان در این جمع است، درباره این خانه تاریخی این گونه توضیح می‌دهد: خانه تاریخی سبزواری‌ها که بیشتر به یک عمارت شبیه بود، در سال ۱۳۸۳ به عنوان یکی از آثار متعلق به اواخر دوره قاجار در فهرست آثار ملی ثبت شده بود. این بنا تا حد زیادی به معماری تقلیدی دوران قاجار متعلق بود؛ دورانی که تزییناتی مانند سنتوری در آن به صورت جدی دیده می‌شود و عناصری مانند ستون‌های تزیینی و راه‌پله میانی بنا جایگاه جدی پیدا می‌کنند. این بنا متأسفانه بعد از ثبت در فهرست آثار ملی، با شکایت مالک از این فهرست خارج و سپس تخریب شد.

محله‌ای در میان بالاخیابان و طبرسی

باید خیلی مشهدی باشی تا نام و نشان دقیقی از تپل محله بدانی. «این محله به اذعان اهالی قدیمی آن جایی در حدود ابتدای خیابان شیرازی، حوالی کوچه آب‌میرزا خودش را به یک خیابان اصلی می‌رساند، اما محدوده دقیقش را که خواهید در میان بالاخیابان تا راسته بازار نوغان، حوالی نوغان ۴ روی نقشه پهن شده است.» این‌ها را جواد نوائیان رودسری، پژوهشگر حوزه تاریخ مشهد به اعضای گروه توضیح می‌دهد. او سپس درباره پیشینه تپل محله توضیح می‌دهد: تپل محله در اصل بخشی از محله نوغان به عنوان یکی از محلات قدیمی مشهد است. اما نکته حائز اهمیت به لحاظ طبقه‌بندی افراد این محله از لحاظ اقتصادی این است که هر چه از این محله به سمت بالاخیابان پیش برویم، افراد از نظر اقتصادی قدرتمندتر می‌شوند.

بنایی با ورودی خیره‌کننده

گام دوم این بازدید در کوچه مادرشاهی برداشته می‌شود؛ کوچه‌ای که هنوز بخش‌هایی از آن به یادگار کوچه‌های آشتی‌کنان قدیم باقی مانده و از معدود بافت‌های کمتر تخریب شده محلات پیرامون حرم است. انتهای این گذر به کمر کوچه ساسان می‌رسد؛ جایی حوالی خانه تاریخی اکبرزاده با ورودی‌ای منحصر به فرد و قدمتی در حدود ۱۱۰ سال. هومن مرصعی، معمار همراه گروه درباره این بنا توضیح می‌دهد: این خانه از بناهای سه‌بر مشهود است که متأسفانه حجم تخریب در آن بسیار وسیع بوده است. در حال حاضر هم آن چیزی که با آن روبه‌رو هستیم یک سردر منحصر بفرد با

عمراتی که پارکینگ شد

گام اول این دیدار در ابتدای آزادی یک که حالا چند سالی است «آیت‌ا... بهجت (ره)» خوانده می‌شود و اگر از قدیم آن پیرسیم اولین کوچه از خیابان «شاهرضا نو»، جایی حوالی باغ نادری است، برداشته شد. این کوچه روزگاری نه چندان دور محل عمارت تاریخی «سبزواری‌ها» بود؛ یعنی زمانی که هنوز مالک این عمارت تصمیم نگرفته بود ملکش را به هتل ابتدای کوچه الحاق کند؛ عمارتی که شاه‌نشین آن تخریب شد و بدون اینکه دوباره ساخته شود حالا از آن یک آب‌انبار تاریخی باقی مانده و یک زمین رها افتاده که به عنوان پارکینگ استفاده می‌شود. مسعود نبی‌دوست، یکی از فعالان هویتی مشهد در فضای مجازی که خود را «مدیر خانه هویت

